

P.É.: Igen, ez is oka volt.

R.: Kimozdultatok a mélypontról ezek szerint?

P.É.: Igen, de a mélypontot nem az anyagi helyzet jelentette. Az érdektelenség inkább, amit tapasztalunk, főleg vidéken, de a fővárosban is. Örülünk, ha négyezer példányban elkel a lap. Ötezer iskola van ma Magyarországon, s van nyolcvanezer pedagógus. Ehhez képest a négyezer példány semmi. Minden szerkesztőségi ülés úgy kezdődik, hogy „Mi kéne az embereknek? Mit olvasnának szívesen?” Sztorikat írjunk vagy komoly lélegzetvételi írásokat? Magyarázatokot? Szóljunk botrányokról? Talán jobban fogyna.

R.: És a politika?

P.É.: Azt nem. Teljesen politika mentesek vagyunk. Olyannyira, hogy például most adtam fel egy cikket az „És”-be. A politika és a közoktatás kapcsolatáról szól. Ezt én írtam, de nem a Katedrában jelentetem meg, mert kizárjuk a politikát, amennyire lehet.

R.: Ez a törekvés talán sokakat vonz is, nem? Végre egy sziget, ahol tényleg politika mentesen, szakmai kérdésekről lehet olvasni.

P.É.: Elképzelhető.

R.: Mire lenne szükségetek ahhoz, hogy ezt a lelkesedést, friss erőt megőrizzék?

P.É.: Erő? Azt sokszor elveszítjük. Igazi dicséretet olyan pedagógustól még nem kaptunk, akik közvetlen közelről

látják a munkánkat. Még a saját környezetünkben is csak ritkán kapunk vissza jelzéseket, hogy ez most jó volt vagy nem volt jó, tetszett vagy nem. Ez hiányzik. Kezdetben nagyon sokat köszönhattünk Zsolnai Józsefnek, mert biztatott minket, hogy erre a lapra szükség van, csak csináljuk. Vagy tavaly, a Hungarodidakt-on, ahol kb. 300 pedagógus ült össze, Zsolnai kezében az Új Katedra volt és lobogtatta, mert ezt meg kell ismerni. Ez nagyon jól esett. Ő tehát az egyik támogatónk. S ki van még ilyen? Báthori Zoltán és Debreczeni Tibor is, aki kezdetben, amikor a Drámapedagógiai Társaság lapja készült, felhívta a figyelmet minden fórumon az Új Katedrára, hogy ez egy olvasmányos lap. Aztán mi is felajánlottuk a segítséget, mint egy kistestvérnek.

R.: Most ennek a „kistestvér”-nek és olvasóinak nevében megköszönöm a beszélgetést, és kívánom, hogy legyen mindig erőtök folytatni. Sok sikert, Új Katedra!

Amennyiben a riport felkeltette a Kedves Olvasó érdeklődését, s szeretné megrendelni az Új Katedra című folyóiratot, azt az alábbi címen megteheti:

ÚJ KATEDRA SZERKESZTŐSÉGE
1039 Budapest, Bárczi Géza u. 2.

Budapest, 1992. október 27.

Erdélyi Józsefné

DEBRECZENI TIBOR

Egy nemrég volt háttérintézmény háttére

Eme írás két éve, hogy megszületett; a szerző megkönnyebbülésére. A Kapu különféle szerkesztői közt hanyódott aztán, majd el is veszett. Papírkupacból került elő egy másolati példány. Úgy tetszik, nem ártott meg neki a kényszerű rejtőzés. Megmaradt hát a szöveg két évvel ezelőtti állapotában.

Megjegyeznie legfeljebb annyit kell a szerzőnek, hogy a nemrég volt háttérintézmény talán ma is háttérintézmény. Más néven, más minisztériumnak.

Egy intézmény, országos, pontosabban országos hatókörű háttérintézmény — a háttérre majd még visszatérünk —, művészeti, művelődési, közművelődési háttérintézmény, amelyről mostan szó esik, ilyen, de lehetne másmilyen is, mert amiről szó esik, az eshetett volna, eshetne bárhol, bármelyik háttérintézményben, persze ebben is, amelyikből a mintát vettük. Hogy miért (volt) háttér ez az intézmény, nos, ez az intézmény azért (volt) háttér, mert szellemi kapacitásával a minisztériumot kellett mintegy háttérből szolgálnia, pontosabban azt is, de nemcsak a minisztériumot, hanem az ideológiai hatalmat, az egyetlen pártot és egyéb hatalmakat is a 80-as években, éppúgy, mint korábban, amikor még a BM is felügyelte a háttérintézményt nehogy rosszul szolgálja az ideológiai hatalmat, tehát ez a háttérintézmény, melyet az idők során többször is újraszerveztek a csúcson és mindig szovjet mintára, sohasem feledkezhetett meg alapvető funkciójáról, amiért létrehozták negyven évvel ezelőtt, hogy tudniillik itt, ehelyt kell megideologizálni a központosított művelődési elképzeléseket, itt kell mozgalmakat irányítani és konstruálni... Nos, ez az intézmény, ez az eddig háttérintézmény életében talán először került zavarba, mégpedig az utóbbi hónapokban, a rendszerváltozás idején, mert végül is mi ő most, s mi végre van (lesz)? Mert

szervezheték bárhogyan, bármiféle eddig, abban biztos lehetett, mindig is, hogy ő központi, hogy ő háttér, hogy ő párt- és államideológiát közvetít, hivatalosan legalábbis. De most, amikor — mint mondják az alulról jövő művelődési kezdeményezések felelnek meg a „pluralista haza” érdekeinek, amikor a decentrumokra tevődik át a hangsúly, mi is lehet, egyáltalában mivé lehetne egy ilyen szovjet mintájú képződmény.

A munkatársak egy része rugalmas és átváltozásra kész, már is keresi az új helyét, vagy az új hely keresi őt, alkalmazkodik az új helyzethez, az új minisztériumhoz és a pártokhoz. Vannak, akik fontosnak tartják jelezni, hogy ők eddig is csak laza szállal kapcsolódtak a háttérintézményhez, ezért a kávéjukat is a büfében fogyasztják el. Sokan azonban, mint az őszi légy az ablakon, tehetetlenül várnak.

Pedig nem volt ez mindig így. Volt mozgás, ugyancsak. Hajdanában, danában, a megboldogult 80-as években még az is előfordult volt, hogy a négy főnök egyike — nem vicc, négyen voltak (vannak) —, nevezzük ezt az egyiket Vazullának, végigjárta az irodákat, és híhetetlen, de igaz, szekrény vizitet tartott. Női precizitással és kíváncsisággal túrt a zárt ajtók mögötti összevisszaságba, s igencsak háborgott, ha nem talált rendet a rekeszekben.

A munkatársakkal való kapcsolatnak eme házkutatásos forrása — ki tudja, honnan hozta ezt a vezetői találékonyságot — végül is nem rendszerződött, a háttérintézmény egyik-másik tagja ugyanis méltatlankodni merészkedett, a személyiségjog megsértése, ilyesmiket mondogatott. S ekkor — már sarjadoztak a reformkommunisták — így szólt a párttitkár: azért ezt ne! Annak ellenére is így történt ez, hogy a háttérintézménybeli hivatali hatásköröm mindig is gondosan szemelte ki a maga kádereit, kit óhajtana történetesen párttitkárnak. Nem fordult elő, itt legalábbis nem, hogy ne a Főfő kiszemeltje legyen az élpartharcos. Ha a kiválasztott közvétként került a pártpozícióba, egy-kettőre hivatali középparancsnokot is csináltak belőle. A mi intézetünkben legalábbis mindig így történt.

Valamikor, amikor a Főfő kitalálta, hogy vezetőt kreál Vazullából, Petur megkérdezte tőle: ugyan mondaná meg, miért, hogy eme Vazullára esett a választása, mit tett le az illető az asztalra, mire a Főfő azt válaszolta:

— Semmit. De jó kidobó leány.

— S ez elég? — kérdezte Petur.

Elég volt. Vazulla kidobta Peturt.

Aki püspökséget kíván, jó dolgot kíván, mondta, írta állítólag Pál apostol. Hogy így van-e, nem tudom, nem voltam püspök. De aki pártállamban vezető beosztást kívánt, az jó dolgot kívánt.

A mi háttérintézményünk vezetői is négyen voltak, négyen, s meg akik még a környezetükben — végiglátogathatták például Európát. Állampénzen. Vazulla még Izraelt is. Hol egy küldöttség élén, hol egy küldöttség tagjaként, hivatalból vagy jutalomból, aztán kutatóként, tanulóként, megfigyelőként. Utazott mint Thália megbízottja, utazott mint egy népi karikázó csoport hivatalos kísérője... De képviselte a népi karikázók nemzetközi szövetségében annak különböző helyszínű tanácskozásain a magyar karikázókat. Noha ő nem is tudott karikázni. De vajon ki mert volna szólni amúgy karikázó nyelven: kushadj már, Vazulla, a rézfán füttyülőjét a nagy mehetnékednek! Aki ugyanis szólhatott volna rangja szerint, éppúgy nem tudott karikázni, mint ő, s még függött is tőle. Ne feledjük, Vazulla volt a kidobóleány.

A mi háttérintézményünkben másként gondolkodni mindazonáltal lehetségesnek tűnt. A munkatárstól nem vitatták el a jogot, hogy urbánus népies, ortodox kommunista, marxista reformer és még sok minden más lehessen, fideista, trockista, egzisztencialista, avantgárdista... Főfő e tekintetben liberális volt. Vazulla meg fel sem igen fogta, mi a különbség az említett irányzatok között.

Bírálni viszont! Főfő azt nem szerette. Amiként azt az Országos Kulturális Főfő sem szerette. Ezek a némileg liberális diktaturák piciben, nagyban nemigen különböztek egymástól. Mi az, amit nem volt tanácsos bírálni? Az irányítást mindenekelőtt, a vezetési módszert s magát a vezetőt. A liblingeknek viszont — ez is a strukturából, a liberális diktaturából következett — minden szabadott. Aki felnézett, dicsért, rajongó szemeket meresztett, né tán aládolgozott vagy négerkedett — belőlük váltak ki a liblingek —, az minden elképzelést meghívathatt. Szervezhetett külföldi tapasztalatcserét, meghívathatta magát konferenciára, kitalálhatott állami pénzen finanszírozott tanulmányutakat... Egyszer fölroppent egy hír, és sokáig tartotta is magát, miszerint két háttérintézményis a liblingek közül, egy férfi és egy nő, egyébként

mindketten külföldi tanulmányuton, Athénben adtak egymásnak randevút. Megtehették.

A demokrácia is megkísértette a háttérintézményt, a nyolcvanas években. Mégpedig a *naturizmus* formájában. Vazulla egyszer csak ellenállhatatlan vágyat kezdett érezni arra, hogy naturistává váljék. Ugyannyira a szívében viselte eme mozgalom fejlődését, hogy még a naturista egyesület levelezését is egy ideig a háttérintézményből bonyolította. Pucéron egyenlőeknek látszunk... A háttérintézmény dolgozóit, míhelyst meghallották, hogy Vazulla a délegházi tó partján áldoz demokratikus szenvedélyének, érthetően megkísértette a vágy, a tó partjára menni, ruhát ledobni, s úgy csevegni Vazullával, mint egyenlő az egyenlővel. Mersze azonban csak Ubulnak, a legsoványabb kollégának volt. Amúgy nem egy nagy fürdőző, nem is egy belami, de ő bírta legjobban cérnával, s nem tartott a kísértéstől sem. S neki lett igaza. A naturista paradicsomban pucéron tárgyalhatott Vazullával, mint egyenlő az egyenlővel.

— Mindazonáltal nem volt egy nagy élmény — summázta másnap beszámolóját Ubul. Hogy az eszmecsere vagy a látvány készítette eme ironikus megállapításra, nem derült ki egyértelműen.

— Ügyes ez az Ubul — mondták a kollégák irigykedve. Mondták ezt akkor, amikor kisebbfajta főnököt kreáltak belőle. Mégpedig Vazulla buzgalmából kifolyólag.

Már fujdogált az új idők szele — a Főfő a fényes szelők oskolájába is járt —, amikor a háttérintézményben demokratikus választásra szánták el magukat azok, akik együtt ültek az üzemi négyszögben. Legyenek férfiak és nők, akiket a népválaszt a főnökök mellé konzultánsnak. A nép között a hír hallatára lön csodálkozás és öröm. No csak, no csak! És máris kezdtek hívni az igazgatói irodába a beosztottakat. Külön-külön, egyenként. Arról beszélgettek ott, hogy kiket látnának ott szívesen konzultánsként maguk mellett. A dolgozók meg is értették egyenként és külön-külön ezt az óhajt.

Aztán választottak. És az igazgatói irodában elégedettek voltak.

Hogy azok a beszélgetések miként zajlottak le, ama irodában, erről információk csak utóbb szivárogtak ki.

Mondták is néhányan: „Adtunk a szarnak egy pofont!” (Phü, ez egy népnemzeti beütés!)

A nyolcvanas években már lehetséges volt szamizdat kiadványokat is vásárolni a háttérintézményben. Időnként bebesurrant egy pici urbánus úr, kereste a nagydarab népiest, s a megbízhatóak a népiestől vásárolhatták meg az urbánus által hozott szamizdatot. Négy-öt magyar olykor-olykor összehajolt. Alá is írtak. Ez utóbbi cselekedetért kezdetben még kidobással fenyegettek meg a Főfő által aszerint, hogy milyen ukázok jöttek az Aczél-dróton.

Amikor az Illyés-versről elnevezett folyóirat vezetőségét puccs-szerűen leváltották, s újat neveztek ki az élre, ki lett adva a Főfő által: tessék bele írni, mármint az új szerkesztésű lapba. És voltak, akik írtak.

Később aztán már nem lett semmi kiadva. Maga a Főfő kezdte az Új Áprilisi Frontot.

Hogy miért volt háttérintézmény az intézmény? A folyósói szümpozionokon azt a magyarázatot adták erre ironikusék: azért, mert eme intézményi háttérben lehet szürkíteni véglegesen vagy átmeneti időre azokat, akikre

nincs szükség, vagy majd csak később lesz szükség, ezért itt kell, hogy felvegyék a fizetésüket. És ide lehet dugni a minisztérium vagy más intézmények kiérdemesült vitézeit, a rendszernek kedves, de valahonnan menesztett kádereit, magas kapcsolatokkal rendelkező elvtársak nem túl elmés gyermekeit. A fizetési jegyzékek fognak majd tanúskodni, hogy kik és hányan vettek fel itten mekkora fizetéseket nagyobb erőfeszítés nélkül. Keszegről mindenki tudta, hogy szakmához nem ért, hogy lepasszolta a minisztérium, azt is, hogy napszámra szerencsejáték cédulákat töltöget, de ez nem akadályozhatta meg Vazullát abban, hogy távollétében ne Keszeget alkalmazza kvázi-helyettes gyanánt.

A bérjegyzékre több olyan név is felkerült, amelyiknek a gazdája az intézményben sose dolgozott; neves folkmuzsikus, építész, író-szerkesztő.

Ez utóbbiról Gy. L.-ről szól az alábbi történet: a neves író-szerkesztő Gy. L. áll a pénztár ablaka előtt, sorban többedmagával. Odaér a fizető hölgy elé, és mondja, hogy ő Gy. L.

— Kérem a személyi igazolványát — így a hölgy.

— A kocsiban hagytam — mentegetőzik Gy. L.

— Akkor tessék lemenni érte.

— Kérem, — háborog Gy. L. emelt hangon —, itt mindenki igazolhatja, hogy én vagyok Gy. L.

— Én itt sose látom magát. Így hát nem ismerem magát. Hozza a személyi igazolványát.

Így történt. Gy. L. a következő hónapban már postán kapta a fizetését.

Vazulla és köre a rendszerváltozást meglehetősen apátiával éli meg. Ők azok, akik várnak. Van, akinek viszont felvitte az Isten a dolgát. Az egyik ismét párt-fejes. Ellenzéki képviselő a pici urbánus szamizdatügynök és a ciganológus kutató is.

A munkatársak egyike — ahogy írtuk — új helyre megy. Másik most keresi a helyét. Van, aki a másodállásában buzólkodik, vagy Kft-t alakít, vagy egyesületet szervez. Ki-ki megpróbál alkalmazkodni az új körülményekhez, az új minisztériumhoz, és igazodni a pártokhoz. Akik vezető helyeken ismerős névre bukkannak, azok örvendeznek. Fekete Gyuri rendes ember, így szól az egyik. Andrásfalvi Bercivel — így a másik — nagyon jól zsüriztünk együtt valamikor. S újabban latolgatják azt is, mi jót vagy rosszat hozhat nekik Kovács Sanyi, a friss minisztériumi főosztályvezető.

A háttérintézmény azonban egészében nemigen tud mit kezdeni magával.

TALÁLKOZÁSOK

A VI. Nemzetközi Gyermekszínjátszó Találkozóróól Békéscsaba, 1992. július 12-24.

Kétszázötven gyerek egymás kezét fogva, ütemes dobszóra énekelt: BÉKÉSCSABA, KÖSZÖNÖM! Spirálisan körbefogták a város sétáló-utcáját lezáró szökőkutat. Az ének és a séta alatt a szökőkút nem működött, medencéjében mozdulatlanul pihent a víz. Ahogy az ének elhallgatott, mind a kétszázötven gyerek bedobta a vízbe a maga pinponglabdáját, melyen a neve és az országa állt. Ahogy az utolsó labda is a vízbe ért — a szökőkút sugarai a lehető legmagasabbra törtek, magukkal sodorva, pörgetve, dobálva a pinponglabdákat. Ez volt a nemzetközi találkozó záró pillanata Békéscsaba belvárosában.

Magyarul gyermekszínjátszó találkozóznak nevezték ezt a két hétig tartó eseményt, mely valójában drámapedagógiai műhely volt.

1. A struktúra

A megfelelő szervezet 1979 óta rendezi meg minden második évben a drama encountert 12-14 évesek részére, s a köztes éveken a youth counter-t 14-22 éves korosztály számára. Az Európai Tanács támogatásával szerveződő műhelyben minden európai országnak helye van, elsősorban persze az Európai Közösséghez tartozó országokból, de 1986-ban már magyarok is részt vehettek a dániai encounteren. S azóta ott vagyunk mind a drama, mind a youth encounteren.

A szervezeti szabályzat szerint minden országból nyolc, két (vagy több) nyelvű országból tizenkét gyerek érkezhet. (Pl. Magyarországról nyolc, de Svájc-ból, Belgiumból, Cseh és Szlovák Köztársaságból 6-6, azaz tizenkettő.) Egy-egy gyerek-csoporttal két felnőtt tanár érkezhet. Egyik az ún. animátor, aki szakmai munkát végez, a másik a supervisor, a felügyelő tanár, aki a nemzeti cso-

portokat vezeti. A felnőtteknek angolul, franciául vagy németül kell tudniuk. A gyerekek esetében jó, ha tudnak, de nem követelmény.

(Fontos itt megjegyezni, hogy idén először jött csoport Albániából, Észtországból, Oroszországból, Romániából és Szlavóniából.)

Az encountert három-tagú ún. "aristic team" vezette, melynek tagjai Patrick Quinnet, Belgiumból, Paul Kaiserman Angliából, és e sorok írója, Máté Lajos volt. Mi azonban hangsúlyozottan nem művészeti vezetők, hanem koordinátorok voltunk, és aszerint is működtünk. A kéthetes időközt két nagy részre bontottuk. Teljesen elkülönítettük a délelőtti és délutáni munkát.

A délelőtti munkában a folyamat, a process volt a lényeges. Tizenkét csoportot formáltunk 20-24 gyerekből, melyekben egy országból csak két gyerek lehetett. Így pl. két magyar, két bolgár, két olasz stb. Ezeket a csoportokat két animátor vezette, akiknek kellett értenie egymás nyelvét és persze szellemiségét is.

A találkozó mottója Saint-Exuperytől kölcsönzött mondat volt: „Jól csak a szívvel lát az ember”. Ez az egymás megértését, a másságot elismerő gondolat ismert volt az animátorok előtt már jó egy éve. A feladat az volt, hogy az első héten (hétfőtől-péntekig) a maguk csoportjában fogalmazzanak meg valamilyen drámai eszközzel egy üzenetet (message).

Szombat délelőtt mind a tizenkét csoport megmutatta a maga folyamatában megfogalmazott üzenetét a háromtagú teamnek. A következő napon, amíg a többiek kirándultak, addig mi összepárosítottuk a csoportokat, hogy melyik üzenete passzolhat a másikhoz, vagy egészíti ki azt. Így hat, két csoportból álló csoport jött létre. Ezek hétfőn megmutatták egymásnak az üzenetüket, sha